



สถาบันเอเชียศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติศาสตร์ ญี่ปุ่น สมัยใหม่



สุรางค์ศรี ตันเสียงสม

คำนำ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศเล็ก ๆ ประกอบด้วยเกาะสำคัญสี่เกาะ คือ ฮอกไกโด ฮอนชู ชิโกกุและคีวชู ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของทวีปเอเชีย แม้ว่าจะเป็นประเทศเล็กและมีทรัพยากรธรรมชาติจำกัด ญี่ปุ่นมีฐานะและบทบาทที่สำคัญในสังคมโลกเรื่อยมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ดังนั้นประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นจึงเป็นเรื่องที่นำศึกษาอย่างยิ่ง

หนังสือเล่มนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในประวัติศาสตร์สมัยใหม่และประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของญี่ปุ่น โดยจะเริ่มศึกษาตั้งแต่สมัยเมจิ (ค.ศ. 1868 -1912) จนกระทั่งต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 ซึ่งตลอดระยะเวลาดังกล่าวประเทศญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงหลายประการ กล่าวคือในตอนกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นสามารถพัฒนาประเทศให้รอดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของตะวันตก และมีความเจริญเท่าเทียมกับประเทศตะวันตก จนกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม มีความเข้มแข็งทางทหาร และเป็นประเทศที่ก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่สองในแปซิฟิก ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 หลังสงครามโลกครั้งที่สองสภาพของญี่ปุ่นบอบช้ำและเสียหายอย่างมาก ญี่ปุ่นต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองของต่างประเทศ ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำเป็นระยะเวลาถึง 7 ปี (ค.ศ. 1945-1952) ตลอดระยะเวลาดังกล่าวญี่ปุ่นได้ปรับปรุงประเทศในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการยึดครองญี่ปุ่นได้มุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญของประเทศ จนกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจภายในระยะเวลาไม่กี่สิบปี และใน ค.ศ. 1987 ญี่ปุ่นมีรายได้ประชาชาติเป็นอันดับหนึ่งของโลก กล่าวได้ว่ามีปัจจัยหลายประการทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จดังกล่าว ปัจจัยภายในประเทศได้แก่ ญี่ปุ่นมีแรงงานที่มีประสิทธิภาพ และรัฐบาลมีจุดมุ่งหมายชัดเจนในการบริหารประเทศ เป็นต้น ปัจจัยภายนอกประเทศ ได้แก่ ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา และเหตุการณ์ระหว่างประเทศ เป็นต้น

ในทศวรรษ 1980 และ 1990 ญี่ปุ่นซึ่งเคยเป็นชาติที่มีความมั่นคงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญ ๆ หลายประการ ตัวอย่างเช่น ทางด้านการเมือง พรรคเสรีประชาธิปไตยได้สูญเสียอำนาจในการจัดตั้งรัฐบาล นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นที่มีการปกครองโดยรัฐบาลผสม ทางด้านเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจที่เริ่ม

มีมาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ทางด้านสังคม ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับปัญหาผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ปัญหาสถานะแวดล้อมเป็นพิษ และปัญหาคนว่างงาน เป็นต้น

หนังสือเล่มนี้เป็นการปรับปรุงหนังสือ ญี่ปุ่น: บนเส้นทางมหาอำนาจทางทหารสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจ (ทศวรรษที่ 1860-1990) ซึ่งพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2543 ให้มีความละเอียดลึกซึ้งและทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น โดยมีเนื้อหาเพิ่มเติม 2 บท คือ บทที่สาม ญี่ปุ่นกับสงครามโลกครั้งที่สอง และบทที่หก หัวข้อที่สอง ญี่ปุ่นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 ผู้เขียนมีความประสงค์จะให้หนังสือเล่มนี้เป็นตำราหรือหนังสืออ่านประกอบวิชาประวัติศาสตร์สมัยใหม่และประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของญี่ปุ่น และเป็นหนังสืออ่านสำหรับผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น เพื่อให้เข้าใจความเป็นมา สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่ญี่ปุ่นเผชิญหน้าในแต่ละยุคแต่ละสมัย หนังสือนี้แบ่งการศึกษาออกเป็นบท ๆ ดังนี้คือ

บทที่หนึ่ง ญี่ปุ่นก่อนสมัยใหม่ จะกล่าวถึงสภาพทางการเมืองและสังคมญี่ปุ่นในสมัยโทงะวะระ (ค.ศ. 1603 -1868) ซึ่งเป็นสมัยที่ญี่ปุ่นมีการรวมดินแดนเป็นอันเดียวกันภายใต้การปกครองของโชกุนตระกูลโทงะวะระเป็นเวลากว่า 250 ปี การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง และสังคมของสมัยนี้มีอิทธิพลต่อสมัยเมจิหลายประการ

บทที่สอง มรดกการปรับปรุงประเทศในสมัยเมจิ สมัยเมจิเป็นสมัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น เพราะเป็นสมัยที่ญี่ปุ่นเปิดประเทศเนื่องจากลัทธิจักรวรรดินิยม เพื่อให้รอดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก ญี่ปุ่นได้ปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งการปรับปรุงนี้ไม่เพียงแต่ทำให้ญี่ปุ่นรอดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก แต่ยังเป็นการวางรากฐานให้ญี่ปุ่นสามารถพัฒนาประเทศเป็นประเทศอุตสาหกรรม มีความเข้มแข็งทางทหาร และก่อสงครามโลกครั้งที่สองในแถบมหาสมุทรแปซิฟิก

บทที่สาม ญี่ปุ่นกับสงครามโลกครั้งที่สอง ในบทนี้จะศึกษาถึงสาเหตุต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยผลักดันให้ญี่ปุ่นก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่สองในมหาสมุทรแปซิฟิก รวมทั้งกล่าวถึงเหตุการณ์ และการรบที่สำคัญ ๆ ในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บทที่สี่ ญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในบทนี้จะกล่าวถึงบทบาทของกองบัญชาการสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในการยึดครองญี่ปุ่นเป็นระยะเวลาจนถึง 7 ปี โดยพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องของญี่ปุ่นก่อนสงครามและหลังสงคราม บทบาทและจุดประสงค์แห่งชาติของรัฐบาลญี่ปุ่น

บทที่ห้า ญี่ปุ่นกับความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ในบทนี้จะอภิปรายถึงความสำเร็จทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษ 1960 และ 1970 ปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้ญี่ปุ่นประสบผลสำเร็จ การพัฒนาประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและประชาคมญี่ปุ่น รวมทั้งการเกิดของความคิดชาตินิยมแบบใหม่

บทที่หก การเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน เนื้อหาจะครอบคลุมญี่ปุ่นในทศวรรษ 1980 และ 1990 ซึ่งสามารถให้คำจำกัดความได้ว่าเป็น “สมัยแห่งความยุ่งยากทางการเมืองและการถดถอยทางเศรษฐกิจ” ญี่ปุ่นเผชิญกับปัญหาหลายประการ เช่น การสิ้นสุดอำนาจของพรรคเสรีนิยมประชาธิปไตย สังคมคนชรา การเกิดของลัทธิใหม่ ความเครียดในสังคม รวมทั้งปัญหาการถดถอยทางเศรษฐกิจ ปัญหาเหล่านี้ท้าทายความสามารถของรัฐบาลญี่ปุ่น ในบทนี้จะกล่าวถึงญี่ปุ่นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 อีกด้วย ในระยะเวลาดังกล่าวนี้อุปกรณ์เผชิญหน้ากับปัญหาที่ต้องการแก้ไขที่เร่งด่วน ทั้งทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจ ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ ญี่ปุ่นจึงมีการปฏิรูปทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและฟื้นฟูทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลได้ประกาศนโยบายหลายประการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

บทที่เจ็ด บทสรุป

นอกจากนี้ ในท้ายเล่มของหนังสือยังได้แนะนำหนังสือที่สำคัญ ๆ สำหรับผู้สนใจจะค้นคว้าศึกษาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งต่อไป คำอธิบายศัพท์ภาษาญี่ปุ่น และภาคผนวก ซึ่งประกอบด้วยเอกสารชิ้นต้นที่แปลเป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย

หนังสือเล่มนี้ยังประกอบด้วยภาพสำคัญ ๆ ตารางและแผนภูมิประกอบในแต่ละเรื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในแต่ละเรื่องได้ง่ายมากขึ้น

ผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะมีประโยชน์แก่นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องญี่ปุ่นบ้างไม่มากก็น้อย

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัวเศรษฐมานิตที่สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้เขียนตลอดมา ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัลยาณี สีสสุวรรณที่กรุณาตรวจการอ่านคำภาษาญี่ปุ่น

สุรางค์ศรี ดันเสียงสม

มีนาคม 2551



สารบัญ

	หน้า
คำนิยาม	i
คำนำ	iv
สารบัญ	vii
สารบัญตาราง แผนภูมิ และภาพประกอบ	x
การถอดเสียงภาษาญี่ปุ่น	xii
อธิบายศัพท์เฉพาะ	xv
บทคัดย่อ	xxi
บทที่ 1 ญี่ปุ่นก่อนสมัยใหม่	1
1. สมัยโทะงุซะวะ	2
1.1 การเมือง	2
1.2 สังคม	7
1.3 เมืองปราสาท	26
2. สมัยเก็นโระกุ	28
3. วิฤตการณ์ตอนปลายสมัยโทะงุซะวะ	30
บทที่ 2 มรดกการปรับปรุงประเทศในสมัยเมจิ	37
1. การเปิดประเทศญี่ปุ่น	38
2. สมัยเมจิถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง	42
2.1 การปรับปรุงประเทศในสมัยเมจิ	43
2.2 ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจตั้งแต่สมัยเมจิถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง	59
2.3 ฐานะของประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเมจิถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ญี่ปุ่นกับสงครามโลกครั้งที่สอง	71
1. ปัจจัยพื้นฐาน	73
1.1 ลัทธิชาตินิยม	73
1.2 ความล้มเหลวของการปกครองระบอบประชาธิปไตย	85
1.3 ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง	87
2. ปัจจัยปัจจุบัน	88
2.1 การสู้รบในจีน	88
2.2 ความล้มเหลวของการเจรจาทางการทูต ระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่น	90
3. การรบครั้งสำคัญ ๆ ของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สอง	92
บทที่ 4 ญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง	99
1. การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง	100
2. ญี่ปุ่นภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1945 - 1952)	102
2.1 การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง	104
2.2 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ	114
3. ญี่ปุ่นในสมัยนายกรัฐมนตรีโยะชิเดะ นิเกะรุ	119
3.1 นโยบายภายในประเทศ	120
3.2 นโยบายต่างประเทศ	122
บทที่ 5 ญี่ปุ่นกับความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ	127
1. การฟื้นฟูเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในทศวรรษ 1950, 1960 และ 1970	129
2. ญี่ปุ่นกับความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ	143

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. ภาคเกษตรกรรม : ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง	147
4. การเมืองและสังคมญี่ปุ่นในยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟู	151
บทที่ 6 การเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน	163
1. ญี่ปุ่นในทศวรรษ 1980 - ทศวรรษ 1990	164
1.1 ญี่ปุ่นในทศวรรษ 1980 - ทศวรรษ 1990	164
1.2 ญี่ปุ่นในทศวรรษ 1990	176
2. ญี่ปุ่นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21	186
2.1 การปฏิรูประบบราชการ	187
2.2 การเปลี่ยนแปลงในระบบการทำงานของญี่ปุ่น	190
3. ปัญหาในสังคมญี่ปุ่น	192
3.1 สังคมญี่ปุ่นกลายเป็นคนชราอย่างรวดเร็ว	192
3.2 ปัญหาคนว่างงาน	194
3.3 ความเครียดในสังคม	195
บทที่ 7 บทสรุป	199
อธิบายศัพท์เฉพาะ	203
แนะนำหนังสือ	207
ภาคผนวก	219